

KOMPOSTIRANJE

Takoj dostopna hranila

Vrtnarji, ki prisegajo na sonaravno pridelovanje zelenjave, lahko najboljše gnojilo zanjo pripravijo sami. Hranila iz vrtnega komposta so rastlinam dostopna takoj, medtem ko mora odležan hlevski gnoj v zemlji še vsaj dva meseca razpadati in ni primeren za vse vrtnine. Kompost lahko dodajamo vsem, tudi sadnemu drevju in okrasnim rastlinam. Z njim vračamo v zemljo velik del snovi, ki smo jih s pridelkom iz nje vzeli. Vendar strokovnjaki pravijo, da je kompost uravnoteženo vrtno hranilo, če rastlinski ostanki razpadajo skupaj z materialom živalskega izvora, ki je najpogosteje prav hlevski gnoj.

Kompostiranje je naravni proces, v katerem se ob navzočnosti zraka in talnih mikroorganizmov rastlinske in živalske organske snovi razgrajujejo in spreminjajo v rodoviten humus. V naravi poznamo proces kot trohnenje. Brez pravih mikroorganizmov in zraka bi potekal proces gnitja, iz kupa bi se širile neprijetne vonjave, brez ustrezne vlažnosti pa bi se organski odpadki le izsušili. Osnove biokemičnega procesa so enake, bodisi da rastlinske in živalske ostanke kompostiramo na prostostoječem kompostnem kupu, v odprtem ali zaprtem lesenem kompostni-

ku, plastičnem namenskem zaboju različnih oblik, kompostniku z deževniki, fermentacijskih posodah za kuhinjsko rabo, izotermičnih kompostnikih in javnih kompostarnah. Čas razkrajanja je različen, odvisen od zastopanosti nujnih dejavnikov: mikroorganizmov in hrane, ki jo imajo na razpolago, zraka, vlage in toplote.

Kaj kompostiramo

Na vrtnem kompostu predstavljajo večino rastlinskega materiala odpadno vejevje, trava in listje, stebila in korenine neolesenelih

rastlin, rože ter enoletni in dvoletni plevel, zelenjavni in sadni odpadki vseh vrst, ki nastanejo v kuhinji, izrabljena zemlja lončnic, lesni pepel, jajčne lupine, kavna usedlina in filter vrečke ... Pokvarjena rastlinska živila in kuhane ostanke odlagamo na kompostni kup le v manjših količinah, saj privabljajo muhe ter glodavce in ptice. Priporočljivo jih je prekriti z listjem, zemljo, travo ali rahlo zagrebsti, da preprečimo neprijetne vonjave. Poleg tega so našete snovi suhe, zato so primerne za mešanje z vlažnimi kuhinjskimi ostanki. Predvsem ne odlagamo na vrtni kompost živil živalskega izvora, mesa, kosti in rib. Nanj ne spadajo niti obolele rastline in trajni pleveli (njivski slak, njivska preslica, osat, plazeča zlatica, rman, repuh, navadna regačica, regrat, bršljanasta grenkuljica itd.), katerih korenine ne propadejo in jih s kompostom raznašamo naprej. Semena

Zgoraj: Plasti suhega materiala, sena, naj sledi plast svežih rastlinskih ostankov ali kuhinjskih odpadkov.

4. Če bomo na kup nalagali po plasteh čim bolj različen material in ga večkrat premetali, bomo čez pol leta kompost že lahko uporabili.

5. Zrel kompost je sipek, nima neprijetnega vonja; rastlinam so hranilne snovi takoj dostopne.

6. Kompost dodajamo vrtninam po priporočenih odmerkih. V nasprotju s hlevskim gnojem, posebno če ta ni dobro odležan, rastlinskega tkiva ne more požgati.

kompostu poteka najhitreje, če ves kup, na katerega izmenično nalagamo plasti čim bolj različnega materiala različne strukture, zložimo naenkrat. Tako se bo temperatura najbolj dvignila in pospešila razgradnjo. Večina ljudi to naredi jeseni, do takrat pa gradivo zbirajo na prvem kupu, ki se prav tako ne sme izsušiti, biti premoker, plasti odloženih svežih ostankov ali sveže trave ne smejo biti predebele (do 10 cm), da kupa ne bi obtežile in povzročile pomanjkanja zraka. Proces razkrajanja se torej začne že na kupih za zbiranje, ki nam omogočijo, da bomo gradivo pozneje zajemali po plasteh.

Kompostni kup mora imeti neposreden stik s tlemi, brez dna so tudi fiksni plastični kompostniki, kar omogoča, da vanje preidejo mikroorganizmi. Na dno naložimo plast grobega materiala (narezane veje, listje, slamo), ki zagotovi zračnost od spodaj in prepreči zastajanje vode, na to pa izmenično nalagamo biološke odpadke. Na spodnjo plast šibja in vej pride plast starega komposta, nato hlevskega gnoja, potem plast organskih odpadkov in tako naprej. Suho gradivo (veje in zeleni obrez, seno) in vlažen organski material (sveža trava, kuhinjski odpadki) se vedno izmenjujeta; izmenjujejo naj se tudi plasti rastlinskega in živalskega izvora, to je hlevskega gnoja, če tega nimamo, lahko uporabimo tanjšo plast že preperlega komposta ali dobre vrtnne zemlje. Plasti hlevskega gnoja ali zelo vlažnih rastlinskih ostankov lahko sledi lesni pepel.

Kup se od znotraj segreje

Čez poletje nabrane organske odpadke je priporočljivo razrezati z drobilnikom. Če na kompostni kup odložimo tudi listje, ga dodamo v manjših količinah, saj razpada počasneje kot drug material, enako velja za iglice iglavcev. Dodajamo lahko le manjše količine orehovega in hrastovega listja, saj vsebujeta tanine, ki mnogim rastlinam ne ustrezajo. Nekateri listje kompostirajo na posebnem kupu – da nastane kakovosten, gozdni zemlji podoben kompost, listovka, sta potrebni dve leti.

7. Primera areatorjev, prezračevalnega orodja za kompostnike

8. Ponekod merijo temperaturo v kompostnem kupu z namenskimi termometri. Proces najuspešneje poteka pri 65 stopinjah Celzija.

Kupljen fiksni zabojnik s pokrovom na opisani način naložimo do vrha, prostostoječi kompostni kup pa zaključimo na višini od 1,5 do 1,8 metra, če so v njem izmenično tudi plasti hlevskega gnoja, ali dober meter, če kompostiramo samo sveže rastlinske ostankе, ki so zaradi visoke vsebnosti vode težji. Kup naj bo spodaj širši kot zgoraj, vrh pa zakrožimo in ga jeseni pred nastopom mraza prekrijemo s slamo, senom, koruznico ali platnom, da je zaščiten pred padavinami. Folija za to ni primerna, saj ne prepušča zraka. Dober mesec po zlaganju je kup priporočljivo premetati, vendar le, če so dnevi še sončni in topli. Kompostnik ali kompostni kup spada v delno senco pod drevo, da ni preveč izpostavljen pregrevanju zaradi sonca. Tudi vetrovna lega bi ga preveč izsušila. Vlažnost materiala moramo večkrat preveriti: če ga stisnemo v pest, se sme iz njega pocediti kaka kapljica vode, če bo premoker, bo gnil in zaudarjal. Če je presuh, ga moramo zalivati s toplo vodo, še bolje koprivno ali gabe-

zovo prevrelko, ki vsebujeta dušik, ali vodo, v kateri smo raztopili sladkor (pet dekagramov na 10 litrov). Vse to bo pospešilo delovanje mikroorganizmov. Kompostiranje na opisani način traja v povprečju šest mesecev, rezultat je kompost, ki je po barvi in videzu podoben zemlji. Je sipek, biološko stabilen, čist material, brez motečih vonjav.

Na forumih, povezanih z vrtničarstvom, je uspešno kompostiranje ena najbolj priljubljenih tem za izmenjevanje izkušenj in bolj ali manj »pravih« receptov. V tujini ali na vrtnarskih spletnih straneh si je mogoče poleg kompostnikov preskrbeti tudi najraznovrstnejše pripomočke. Dobi se namenski termometer za nadzorovanje temperature med kompostiranjem. V prvih desetih dneh po zlaganju kompostnega kupa, ko poteka razgradnja s pomočjo mikroorganizmov, naj bi bila najvišja, do 65 °C; potem pa naj bi se spustila na 30 do 50 °C, drugi mesec naj bi se gibala med 20 in 30 °C in se potem med zorenjem in spreminjanjem materiala v zemljo spustila pod 20 °C. Še en koristen pripomoček je ročno orodje z dolgim ročajem, ki po načinu delovanja spominja na palični mešalnik in je namenjeno za mešanje grediva v kompostnem kupu. Takšen areator ali prezračevalnik ni nujen, gotovo pa so si ga izmislili zato, da bi material v notranjosti kompostnika kar najbolje premešali in mu dovedli zrak.

To je mogoče narediti na različne načine: ena možnost je, da med nalaganjem kupa na določenih višinah nanj položimo pali-

ci, ki na obeh straneh gledata iz njega. Med kompostiranjem ju od časa do časa privzdignemo; druga možnost je, da kompostni kup premečemo. Na preobračanju temelji tudi delovanje povsem zaprtih kompostnikov (bodisi plastičnih ali kovinskih), ki so ponavadi valjaste oblike in jih lahko obračamo okrog vzdolžne ali prečne osi. Večkrat ko material preobrnemo, več zraka dobi in prej se proces razpadanja konča; ponudniki takšnih kompostnikov navajajo celo manj kot dva meseca. Vendar je treba tudi te naložiti z organskim materialom v pravilnem razmerju.

Julijana Bavčar

Fotografije dokumentacija Dela

Evropski projekt LIFE 10 INF/SI/136
Ločujmo odpadke vodi družba Slopak, d. o. o., partner je Delo, d. d. Vrednost projekta je 671.558 evrov. Partnerja Slopak, d. o. o., in Delo, d. d., sofinancirata 51 odstotkov (342.495 evrov). Evropska unija s podporo finančnega mehanizma LIFE+ sofinancira 49 odstotkov (329.063 evrov).

SLOPAK
ŽIVIMO Z OKOLJEM.

DELOINDOM